

מדינת ישראל - תש"ל

יסוד חטאן של בנות ציון הוא מידת הגאווה הכוזבה שפשטה בהן באופן רחב וחריף מאוד, גאווה המסמאת את העיניים מלראות את חסרונות האישיות העצמית ופגמיה ומנועת כל אפשרות של חיקון והחלעות, והחת ואת שמה כל עמלה ומאמציה בפרטס חיצוני, בטיפות חיצונים החיים הטפלה.

על מידת הגאווה ויטודותיה כותב הרב: "בכל המנות באשר נחקר לדעת עיקר שרשו, איך לחזר מאיסוריהו וללכת בתו בדרך הישרה, צריך להבין חומר המודה מהותה וצורתה". יסודן של כל המידות נעוץ בשורש פנימי ועמוק - בדעות הרעיוניות אשר לפי הכנתן והפיסתן כן הן דרכי חייו של האדם וכל התנהלותו. מידה רעה היא כהכרת חוצאתה של דעה מקולקלת ומשובשת. עבודה מוסרית, אמיתית ויסודית, חודרת להכנת מהותה של כל מידה ומידה, מוכיבי בנייה, אופן קנייתה בנפש וגורמי מפטידיה.

"והנה, כמו שאנו רואים שכל החורים הגשמיים מורכבים מיסודות וגם היסודות עצמם מורכבים", כפי שהתפתח המדע האנושי זה מכבר להכנה הבוחנת כל הפץ חומרי לא על-פי מראהו החיצוני אלא על-פי שינויי ההרכבה הפנימית של יסודותיו הכימיים, שהם הבונים את צורת החומר ואיכותו, אף שרוחקים הם מלהיראות בעין הרגילה, "... וכמו-כן גם המדות שבנפש מורכבות מכחות יסודיים וכפי הרכבתם ישתנו, וצריך המעיין לדעת האמת לחקור על פרטי הרכבתם ומחלקותיהם.

כן גם מדת הגאווה בודאי, כמו כל המדות, חמרה אינו פשוט אלא מורכב מתכונות פרטיות. אמנם מי יודע אם נמצא כל היסודות שמהם הרכבה... מכל-מקום כל מה שנוסף בה דעת נוסף לקח, וכשנרגיל עצמנו בשלמות הידיעה בה יקל עלינו עול הזיכור.

ונראה שהיסודות המובנים בתחלת התשקפה הם: (א) יאחבת עצמו במדה גדולה מאוד, שרודח למשך כל נעמות אליו. מתוך ידידה מוסרית האדם רואה עצמו כמרכז הכל, מעריך ומחשיב את עצמו, ואת עצמו בלבד, ועל-כן משתוקק שכל חשיבות, כל כבוד, שבת והעריצה, יזפנו אליו.

(ב) כח דמיון מטעה להגדיל כל מה שיש בו בהרבה כפלים מהמורה האמתית. אהבת עצמו הגדולה מעוותת את שפישתו, מאברת ממנו את יכולת הכרת האמת ומגבירה את דמיונו הכוזב, המצייר לו כל מעלה עצמית כגודלה אלף מונים ממה שהיא באמת, ומגמז בעיניו את מעלת זולתו, כאילו שלול הוא מכל יחרון וטוב.

(ג) עוד טעות דמיונית, שעל ידי מה שיהדרר בלבו ויחליט חשיבותו יהיה באמת חשוב ומוצלת, אע"פ שבאמתת המציאות אינו כן, על כן יתגבר לאמת ולהחזיק דמיונו זה בצויר וכדבור ומעשה".

רעה חולה זו, המתכררת בהרחבה בהמשך סוגיתנו, מצירת לאדם את חשיבות בניית חדמיתו העצמית. בשקיעה גאוותנית נוואה אובדת מלבו חשיבותו של כל מעלה אמיתית. הוא אינו עמל להיות חכם צדיק ועובד ד', אלא שם כל מעייניו בשכנוע עצמו ובשכנוע מכריו שהוא אכן בעל מעלה, כשרון וחשיבות. במשך שנים משקיע הוא את כל כוחותיו ומשאביו בבניית חדמיתו. המחשבה כמה מוצלח וחשוב הוא מעגנת אותו מאוד, מפני שהיא מזינה בהרחבה רבה את אהבתו העצמית הנפרדת. אין ערך חשוב ויקר בעיניו באמת אלא הערכת הסביבה, המבטים המעריצים והכבוד שהוא נוהל מכל עבר. אחר טיפוח עצמו - הדמיוני והשקרי - רוזף הוא ללא הרף, ללא ליאות. בלשון חילונית מודרנית נקראת מחלה זו - 'עשיית קריירה' או 'הגשמה עצמית'. אנשים רבים משקיעים את מיטב מאמציהם ברוב שנות חייהם עבור נשיאת החן בעיני הבריות. רצים הם אחר תעודות ותארים המעניקים כבוד ומשרדים רושם של חשיבות וגדולה; מחפשים את מקומות הלימוד היותר יוקרתיים וחשבים - כיון אם כעולם התורה והחיובות ובין אם כעולם החול והאקדמיה; חפצים לעלות בסולם